

محدوده اختلاط روابط زن و مرد در دانشگاه

فهیمة کمندی^۱

چکیده

این مقاله در صدد تبیین محدوده اختلاط روابط زن و مرد در دانشگاه می باشد، هدف، تحلیل ارتباط درست و پسندیده میان دو جنس مخالف در دانشگاه است تا در بستر محیط علمی اخلاقی، ضمن رسیدن به اهداف آموزشی، از آسیبهای روابط ناسالم در امان باشند. این تحقیق بنیادی است و داده های آن بر اساس روش کتابخانه ای گردآوری شده است و باروش توصیفی تحلیلی مورد پردازش قرار گرفته است.

ابتدا نقد و بررسی سه دیدگاه اختلاط، اضطراب و اعتدال در زمینه روابط زن و مرد، سپس چگونگی اجرای دیدگاه اعتدال در سه محدوده نگاه، گفتگو و پوشش مورد بررسی قرار گرفته و سرانجام به پاره ای از آسیبهای اختلاط زن و مرد در دانشگاه پرداخته شده است. اعتدال در روابط زن و مرد آن است که از هر گونه افراط و تفریط پرهیز شود یعنی نه می توان ممنوعیت هر گونه ارتباط میان دو جنس مخالف را جز در صورت اضطراب، پذیرفت و نه اینکه برای مهار کردن غریزه جنسی و کاستن از حساسیتها، هرگونه اختلاطی را مجاز دانست بلکه از نظر اسلام، معیار و میزان در روابط زن و مرد، روشی است که جامعه با در نظر گرفتن راهنمایی عقل، شرع و فطرت می پسندد. مقدمات و لوازم تحقق ارتباط، اعم از نگاه گفتگو و پوشش است که اسلام برای هر یک حدود و مقرراتی دارد، با تقيید به این احکام، زمینه رشد اخلاقی و علمی دختران و پسران فراهم می شود و از آسیبها و معضلاتی مثل زناى ذهنی، افت تحصیلی و بروز تنوع خواهی که در نتیجه اختلاط پیش می آید جلوگیری می کند.

واژگان کلیدی: اختلاط، روابط زن و مرد، محدوده

^۱. طلبه سطح (۲) مدرسه علمیه تخصصی حضرت فاطمه (س)، تهران

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و با زندگی فردی قادر به تأمین نیازهای خویش نیست، یکی از نیازهای بشر، نیاز علمی است. شکوفایی، ارضاء و بالندگی میل علمی بشر تنها در سایه زندگی اجتماعی و در گرو تعلیم و تربیت است امروزه بواسطه افزایش مناسبات اجتماعی و اقتصادی موجب شده است که زن در عرصه جامعه حضور گسترده ایی داشته باشد این حضور در کلیه اماکن عمومی و خصوصی نظیر محیط کاری و محیط علمی کاملاً مشهود است که بعضاً موجبات اختلاط زن و مرد را فراهم آورده است. این پژوهش در صدد است دیدگاه های رایج در باب روابط دختر و پسر و همچنین نگاه اسلام را در زمینه تنظیم روابط میان دو جنس بررسی کند. در این مقاله با استفاده از آموزه های دینی به تبیین چگونگی اجرای حدود شرعی و ضوابط آن در حوزه ارتباطات زن و مرد در اجتماع می پردازد و آسیبهای اخلاقی عدم رعایت شئون اسلامی در دانشگاه را بیان می کند.

اهمیت ارتباط دانش جویان با جنس مخالف در دانشگاه ها که مهمترین نهاد علمی و آموزشی کشورمان محسوب می شود از آن جهت ضرورت دارد که گاه اخبار نگران کننده آسیبهای فردی اجتماعی جامعه جوان موجب تشدید دلواپسی ها می شود و گاه انتظاراتی که در تولید علم داریم زیر سایه ی دل مشغولی های بی هدف و مخرب محو می شود. از این رو یکی از مواردی که در حیطه روابط اجتماعی مهم و مورد ابتهلاست روابط غیر ضروری و بدون حریم بین دو جنس مخالف در محیط های آموزشی می باشد و با توجه به اینکه شرایط ازدواج در جامعه امروز سخت شده محیط مختلط و ارتباط بدون ضابطه در دانشگاه دردسر می آفریند و انگیزه های جنسی را ملتهب می کند و دیگر نمی توان از جامعه ی کوچکی مثل دانشگاه توقع سلامت داشت. شریعت مقدس اسلام ضمن رویکرد مثبت به روابط اجتماعی زنان با مردان در محدوده تعلیم این موضوع ، حریم ها و خط قرمزهایی را تبیین کرده است که با رعایت آن ، شاهد سلامت فردی، اجتماعی و بهداشت روانی جامعه خواهیم بود که موجب پیش برد اهداف متعالی جامعه می شود. در میان پژوهشهای انجام شده در حوزه اختلاط زن و مرد، کتابهای انگشت شماری بصورت اختصاصی نگارش یافته است و در این زمینه ، مقالات علمی پژوهشی اندکی یافت می شود .

کتاب «معشرت زنان و مردان از دیدگاه اسلام» نوشته: حسن صادقی زمزه ، با تأکید بر ضرورت معاشرت و بیان شیوه های ارتباط ، به آسیب شناسی پرداخته و دیدگاه های موجود را درباره معاشرت زنان و مردان نقد و بررسی کرده است. «کتاب بررسی روابط دختر و پسر در ایران و راهکار های اصلاحی آن» نوشته: عبد الله جوان ، رویکردهای رایج در زمینه تنظیم روابط دو جنس، بررسی و همچنین وضعیت روابط زن و مرد و دختر و پسر در جامعه ایران و راهکارهای اصلاح آن بیان می شود.

در مقاله ای با عنوان « روابط زن و مرد از دیدگاه اسلام، ترویج، تعطیل، تعدیل » نوشته عباس نیکزاد، رویکرد منطقی و معتدل از دیدگاه آیات و روایات در برابر دو دیدگاه سختگیرانه و سهل گیرانه بیان و حدود و میانی آن مطرح می شود. در پایان نوشتار، موضوعات اساسی در روابط از قبیل، گفتگو، نگاه و پوشش بررسی شده است. و نیز در مقاله ای با عنوان « پژوهشی در ارتباط دختر و پسر در دانشگاه ها و نقد دیدگاه ها » نویسندگان: انسیه ماهینی و عزت دیره، سه نظریه اضطراب، اختلاط و اعتدال را بررسی کرده اند و در آخر با اصل اعتدال در اسلام و رجوع به سیره انبیاء و ائمه (علیهم السلام) سعی در تأیید نظریه خود دارند.

تحقیق حاضر در صدد است به سامان دهی ارتباطات صحیح در دانشگاه با محوریت دین اسلام بپردازد که برای نسل امروز را هگشا و هدایتگر است.

مفهوم شناسی

در این بخش به بررسی مفهوم واژه های کلیدی و هم این تحقیق می پردازیم ؛

الف (اختلاط

واژه اختلاط از ریشه خلط به معنای آمیخته شدن، معاشرت و فاسد شدن عقل^۱ است. این واژه در معنای مزج دو شیء با یکدیگر نیز بکار می رود^۲، که با کمی تامل می توان بین این معانی، ارتباطی را برقرار کرد.

در اصطلاح، به همراهی و حشر و نشرو عدم تفکیک بین مرد و زن در مجامع و اماکن عمومی یا خصوصی نظیر سینما، پارک، خیابان، جشنهای خانوادگی و غیره اطلاق می شود^۳.

معنای مورد نظر از اختلاط، حضور زن و مرد نامحرم در یک فضای مشترک و واحد خصوصی یا عمومی است که منجر به شکل گیری نوعی از ارتباط و کنش متقابل آگاهانه یا نا خودآگاه کلامی یا غیر کلامی می شود.

ب روابط زن و مرد

^۱. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۱۵۰۹؛ معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۱۰۳.

^۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۷، ص ۲۹۱؛ فراهیدی، العین، ج ۴، ص ۲۱۸.

^۳. فلاح، سیدی، بنایی، اختلاط زن و مرد نامحرم از دیدگاه مذاهب خمس و قانون مجازات اسلامی، ص ۳.

زن و مرد هر دو در جامعه زندگی می کنند و اشتراکات زیادی دارند هر دو در انسانیت مشترکند و دارای ابزار تفاهم و زمینه های تعامل با یکدیگر هستند همچنین تفاوتهای فیزیولوژیک و روحی و روانی ویژه ایی نیز دارند که خداوند در نهاد آنها قرار داده است این تفاوتهای زمینه را برای احساس نیاز زن و مرد به یکدیگر به منظور ایجاد ارتباط و تعامل با یکدیگر فراهم می کند، سپس وجود رابطه میان زن و مرد چه از نظر انسانی بودن و چه به دلیل داشتن جنسیت متفاوت امری طبیعی و به یک معنا اجتناب ناپذیر است این رابطه انواع گوناگونی دارد گاهی از نظر انگیزه رابطه به گونه هایی مانند رابطه درسی، کاری، دوستانه و نظیر آن تقسیم می شود و گاهی از نظر نوع ابزار ایجاد رابطه، آن را به رابطه، مکاتبه ای، کلامی و مانند آن دسته بندی می کنند و گاهی رابطه زن و مرد را به دو گروه اصلی تقسیم می کنند :

الف) روابط اجتماعی معمول میان دو جنس ب) روابط مبتنی بر پیوند خواهی جنسی

در این مقاله به تناسب موضوع، به روابط اجتماعی میان دو جنس می پردازد که در این نوع از روابط انگیزه های غیر جنسی زیر بنای روابط است و به تناسب آن، نوع رفتارها و برخوردها از محرک ها و جنبه های خاص جنسی فاصله می گیرد. روابطی مانند رابطه اقتصادی، علمی و هر رابطه ای که در آن انگیزه جنسی غالب نیست از این نوع روابط است. نگاه کردن، صحبت کردن، نامه نگاری و دیگر برخوردهای میان زن و مرد در محیطهای مختلف وقتی که انگیزه جنسی در آن بی تأثیر باشد و به جهت دهی رفتارها نینجامد جزو این گروه از روابط خواهند بود و کشیده شدن این روابط به روابط مبتنی بر خواسته های جنسی را می توان نوعی انحراف از بستر اصلی در این گونه روابط به شمار آورد.^۱

ج محدودده

واژه محدودده، مونث محدود و به معنای حدزده شده^۲، دارای حد بکار می رود.^۳

در اصطلاح چیزی که حد و نهایت داشته باشد، آنچه برای آن حد و مرز تعیین شده باشد.^۴

۲- دیدگاههای حدود روابط زن و مرد

^۱ . جوان، بررسی روابط دختر و پسر در ایران و راه کارهای اصلاحی آن، ص ۴۱۸-۲۰ پایگاه اطلاع رسانی را سخون.

^۲ . معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ص ۱۶۴۶.

^۳ . دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱۳، ص ۲۰۳۷۲.

^۴ . عمید، فرهنگ عمید، ج ۲، ص ۱۷۷۰.

بطور کلی در زمینه روابط زن و مرد سه دیدگاه در خور توجه مطرح است که هر یک استدلالهای خاص خود را دارند، در این بخش در صدد بررسی این دیدگاهها هستیم:

۲-۱ دیدگاه اختلاط و نقد و بررسی

نهضت فمینیسم از قرن نوزدهم میلادی در فرانسه آغاز شد که در سراسر جهان بویژه کشورهای غربی و آمریکا خواهان قابل توجهی دارد و دامنه آن به ایران نیز کشیده شده است. فمینیسم نظریه (دگرگونی الگوهای ارزشی و رفتاری زن و مرد و اهمیت انسان بودن به جای زن یا مرد بودن) را پذیرفت که در نتیجه، شبیه شدن زن و مرد را در آموزش، لباس و رفتار اجتماعی گسترش داد و اختلاط زن و مرد را در مراکز آموزشی در پی آورد^۱. بر اساس این نظریه عده ای معتقد به برقراری روابط آزاد بین زنان و مردان در محیط های اجتماعی هستند و آن را نشانه تمدن و تجدد به شمار می آورند. طرفداران اختلاط زن و مرد در مراکز آموزشی دلایلی داشتند و بر آن پافشاری کرده اند که اکنون به بررسی دلایل آنها می پردازیم.

۱- جداسازی و محدودیت در روابط زن و مرد بر طبق اصل « انسان به چیزی که از آن منع شود حریص است»^۲ به احساس محرومیت و حریص تر شدن افراد به جنس مخالف می انجامد و میزان حساسیت و تحریک پذیری افراد را بالا می برد. در نقد این دلیل باید گفت: اگر بخواهیم بر طبق برداشت از این اصل عمل کنیم باید همه قوانین مذهبی و اجتماعی و کشوری را برداریم زیرا هر قانونی نوعی محدودیت و حساسیت ایجاد می کند و شخص را نسبت به آنچه منع شده حریص تر می سازد که نتیجه آن از بین رفتن نظام اجتماعی و زندگی فردی است. در زمینه مسائل اخلاقی و رفتار جنسی نیز برداشتن مرزهای دینی و خانوادگی چیزی جز فساد و فحشا به ارمغان نمی آورد زیرا هر چه عرضه بیشتر گردد هوس و میل به تنوع افزایش می یابد که این هوس سیری ناپذیر است و اشباع آن از راه آزاد گذاشتن غیر ممکن است درست مثل آن است که بخواهند آتش را با هیزم سیر کنند.^۳

به عبارتی دیگر برداشتن ممنوعیتهای قانونی و مشروع و دادن آزادی های بی حد و مرز، عوارض خطرناکی به دنبال دارد. چون طبق گزارشهای رسیده از جوامع غربی با وجود مجاز بودن هر گونه اختلاطی و برداشتن پرده شرم و حیا از مسائل جنسی، روابط نامشروع و بی بند و باریهای اخلاقی، سقط چنین و تولد فرزندان نامشروع مهار نشده است و سالهاست مغرب زمین چه در تصویر و فیلم و

۱. صادقی، معاشرت زنان و مردان از دیدگاه اسلام، ص ۳۶ و ۲۵؛ طوسی، اختلاط زنان و مردان در مرکز آموزشی ص ۴۷.

۲. الرازی، الاربعین فی اصول الدین، ج ۲، ص ۱۹۳، الانسان حریص علی ما مَنَع منه.

۳. مقیمی حاجی، جوانان و روابط، ص ۱۷.

هم گفتگو کنند و این نگرش که این دو جنس همانند آتش و پنبه اند، به موجوداتی بی اراده تبدیل می شوند که بی انصافی و افراط گرایی است .

در دیدگاه اعتدال ، از افراط و تفریط، در روابط زن و مرد پرهیز می شود نه چنان سختگیرانه که در نگاه عرف و عقلا به هیچ وجه قابل عمل نباشد و نه چنان سهل گیرانه باشد بلکه معیار و میزان، معروف بودن روابط است به معنای هر عملی که جامعه با در نظر گرفتن و راهنمایی عقل و شرع و فطرت می پسندد و البته جامعه ایی که از راه فطرت و مقضای نظام خلقت منحرف نگردیده باشد طبق این دیدگاه ، ارتباط دو جنس ، مقید و مشروط است.

نگاه ،گفتگو و پوشش ، لوازم اصلی ارتباط بین زن و مرد است که بر اساس دیدگاه اعتدال، نگاه های دنباله دار و گفتگو های غیر ضروری و مفسده انگیز که زمینه ساز گناه می باشد منکر و حرام است همچنین اسلام با مقرر کردن پوشش بدن می خواهد زن و مرد در چهارچوب حدود و ضوابط، فعالیت های اجتماعی سالمی داشته باشند.

بدیهی است که در صورت گسترش اختلاط روابط دو جنس مخالف و عدم حریم بین محیط های زنانه و مردانه آنها را به طور کنترل نشده ایی در معرض جاذبه های جنسی قرار می دهد که امنیت خاطر و فراغت دل را در کسب امور متعالی در زندگی فردی و اجتماعی سلب می کند و آسیب هایی همچون پرورش قوه خیال و زنای ذهنی ، افت تحصیلی و رکود علمی ، بروز تنوع خواهی و تأثیر آن بر انتخاب همسر را در پی خواهد داشت. بدون شک معضلی همچون روابط ناسالم دختر و پسر، آسیب های متعددی برای فرد، خانواده و جامعه به دنبال دارد، بهتر است بررسی آسیب ها همراه با ارائه راهکار باشد که محدودیت این نوشتار اجازه پرداختن به آنها را نداده است امیداست نویسندگان دلسوز و متعهد به تدوین آن همت گمارند.

فهرست منابع و مآخذ:

القرآن الكريم

- ۱- الفراهیدی البصری، خلیل بن احمد، العین ، محقق: مهدی محرومی، ابراهیم السامرائی، دار مکتبه الهلال.
- ۲- ابن منظور، محمد بن مکرم ، لسان العرب، بیروت، دار صادر، چاپ ستوم ، ۱۴۱۴ هـ .
- ۳- الرازی، فخر الدین : الاربعین فی اصول الدین ، قاهره، مکتبه الکلیات الازهریه ، چاپ اول ، ۱۹۸۶ م.
- ۴- ابن بابویه ، محمد بن علی ، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال ، قم، دار الشریف الرضی للنشر، چاپ دوم، ۱۴۰۶ ق.
- ۵- ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، محقق: علی اکبر غفاری ، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، قم، چاپ دوم ، ۱۴۱۳ ق.
- ۶- جوان ، عبدالله ، بررسی روابط دختر و پسر در ایران و راه کارهای اصلاحی آن، قم، انتشارات دفتر عقل ، چاپ اول، ۱۳۸۷ هـ ش.
- ۷- جوکار، محبوبه ، آسیب شناسی روابط دختر و پسر از دیدگاه آیات و روایات، قم، انتشارات سلسله ، چاپ اول، ۱۳۹۶ هـ ش.
- ۸- حاجی عبدالقفار، علی اکبر ، احکام روابط زن و مرد، تهران ، انتشارات انقلاب اسلامی نشر فقه روز ، ۱۳۹۷ هـ ش.
- ۹- حر العاملی ، محمد بن حسن، وسائل الشیعه ، ط الاسلامیه، مصحح، شیخ عبد الرحیم الربانی الشیرازی، بیروت، لبنان، احیاء التراث العربی.

۱۰ - خمینی ، روح الله، تحرير الوسیله (مجلدين) ، موسسه تنظيم و نشر آثار امام خمینی ، چاپ اول، ۱۳۷۹.

۱۱ - خمینی ، روح الله ، توضیح المسائل، مشهد، انتشارات ،بارش، چاپ چهارم ، ۱۳۷۹.

۱۲ - دهخدا ، علی اکبر، لغت نامه، تهران ، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۷ هـ ش.

۱۳ - صادقی ، حسن ، معاشرت زنان و مردان از دیدگاه اسلام، قم، انتشارات مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما، چاپ اول، ۱۳۸۲ هـ ش.

۱۴ - طباطبایی ، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، منشورات اسماعیلیان.

۱۵ - طباطبایی محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان ، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم ، ۱۳۷۴ هـ ش.

۱۶ - عمید ، حسن ، فرهنگ عمید، تهران، موسسه انتشارات امیر کبیر، چاپ ششم، ۱۳۶۴ هـ ش.

۱۷ - فیض الاسلام اصفهانی، علی نقی، ترجمه و شرح نهج البلاغه ، تهران، سازمان چاپ و انتشارات فقیه، ۱۳۶۸ هـ ش.

۱۸ - کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، قم، انتشارات دار العرفان ، ۱۴۰۳.

۱۹ - معین ، محمد، فرهنگ فارسی معین ، تهران، انتشارات آدنا، چاپ چهارم ، ۱۳۸۶ هـ ش.

۲۰ -مقیمی حاجی، ابوالقاسم، جوانان و روابط، دفتر پژوهشهای فرهنگی، مرکز تحقیقات رایانه ای ، قائمیه اصفهان

۲۱ -مطهری ، مرتضی، مسئله حجاب، تهران، انتشارات صدرا، چاپ ۴۴ ، ۱۳۷۵ هـ ش.

۲۲- مطهری، مرتضی، یادداشتهای استاد جلد ۵، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۵ هـ.ش.

۲۳- مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، تهران، انتشارات صدرا، چاپ ۲۹، ۱۳۷۹ هـ.ش.

۲۴- محمدی ری شهری، محمد، جواهر الحکمه للشباب، قم، موسسه علمی فرهنگی دار الحدیث،

سازمان چاپ و نشر، چاپ ۱۴، ۱۳۸۹ هـ.ش.

۲۵- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه شیخی حمید رضا، قم، موسسه علمی

فرهنگی دار الحدیث، چاپ ۱۴، ۱۳۸۹ هـ.ش.

۲۶- منصور نژاد، محمد، مسائل دختران، تهران، جوان، پویا، ۱۳۸۴ هـ.ش.

۲۷- مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، موسسه الوفاء، چاپ دوم، ۱۴۰۳ هـ.ق.

مقالات

۱- بررسی حدود و ضوابط ارتباط زن و مرد نامحرم در قرآن و روایات، سایت تالار گفتگوی قرآن پویان

۲- رضایی، مریم، آسیبهای اختلاط زنان و مردان در جامعه، کنفرانس بین المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی، آبان ۱۳۹۴.

۳- طاهری نیا، احمد، ارتباط گفتاری زن و مرد نامحرم از دیدگاه کتاب وسنت، نشریه معرفت، شماره ۱۲۲ بهمن ۱۳۸۶.

۴- طوسی، اسدالله، اختلاط زنان و مردان در مراکز آموزشی، نشریه معرفت، شماره ۳۲، ۱۳۷۸.

۵- فلاح، مصطفی، سیدی، بنایی، سید باقر، اختلاط زن و مرد نامحرم از دیدگاه مذاهب خمس و قانون و مجازات اسلامی، فصلنامه علمی - پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی، شماره ۲۴، تابستان ۱۳۹۴.

۶- کاملی، فاطمه، پاکدامنی زن، آرامش روانی مرد، چالشها و پیامدها، بانوان شیعه، شماره ۱۰، ۱۳۹۰.

۷- ماهینی، انسیه، دیره، عزت، پژوهشی در ارتباط دختر و پسر در دانشگاهها و نقد دیدگاهها، فصلنامه علمی -

پژوهشی، پژوهش نامه اخلاق، شماره ۱۶، ۱۳۹۱

۸- نیکزاد، عباس، روابط زن و مرد از دیدگاه اسلام، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۲۵، ۱۳۸۳

۹- نیکزاد، عباس، روابط زن و مرد از دیدگاه اسلام، ترویج، تعطیل، تبدیل، مجله بازتاب اندیشه در مطبوعات

، شماره ۵۶ و ۵۷، ۱۳۸۷.

سایت ها

<http://noorlib.i>

<http://digital.aqr.ir>

[http:// digital.fghemoaser.com](http://digital.fghemoaser.com)

<http://www.ghbook.ir>

<http://rasekhoon.net>

<http://lib.eshia.ir>

<http://elmnet.ir>